

Universiteit Utrecht

Artikel Master Thesis

Populariteit en sociale acceptatie als mogelijke
verklaringen voor etnische verschillen in
probleemgedrag bij jongeren

Master Jeugdstudies
Faculteit Sociale Wetenschappen
Universiteit Utrecht

Naam: Carolijn Wilms
Studentnummer: 3940640
Datum: 27 mei 2014
Begeleidend docent: Dr. G. W. J. M. Stevens

Samenvatting

Er zijn aanwijzingen uit eerder onderzoek dat jongeren afkomstig uit etnische minderheden vaker antisociaal gedrag vertonen en zich vaker eenzaam voelen dan jongeren uit de etnische meerderheid. Daarnaast blijkt uit voornamelijk Amerikaans onderzoek dat de eerste groep vaak minder populair gevonden wordt en minder vaak sociaal geaccepteerd wordt door leeftijdsgenoten. Dit onderzoek onderzocht of het verhoogde niveau van probleemgedrag onder etnische minderheidsjongeren begrepen kan worden vanuit een verlaagd niveau van populariteit en sociale acceptatie. Daarnaast werd onderzocht of populariteit op een andere manier gerelateerd is aan antisociaal gedrag voor etnische minderheden dan voor de etnische meerderheid. Peer sociometrische nominaties zijn verzameld onder 1035 jongeren tussen de 11 en 18 jaar op een school in Nederland. Uit de resultaten bleek dat etnische minderheden volgens leeftijdsgenoten niet meer probleemgedrag vertoonden dan jongeren behorend tot de etnische meerderheid. Bovendien bleken er geen etnische verschillen in populariteit en sociale acceptatie te bestaan. Populaire jongeren bleken wel meer antisociaal gedrag te vertonen en deze relatie bleek sterker voor etnische minderheden met een niet-westerse achtergrond dan voor jongeren uit de etnische meerderheid. In Nederland maken klasgenoten dus blijkbaar geen onderscheid op basis van etniciteit in wie zij populair en aardig vinden en wie volgens hen antisociaal gedrag vertoont.

PEERRELATIES EN ETNISCHE VERSCHILLEN IN PROBLEEMGEDRAG

Populariteit en sociale acceptatie als mogelijke verklaringen voor etnische verschillen in probleemgedrag bij jongeren

Inleiding

Nederland is een multi-etnische samenleving, waar immigranten en vluchtelingen wonen met verschillende etnische achtergronden. Volgens cijfers van het Centraal Bureau voor de Statistiek was in 2013 21% van de bevolking allochtoon. Voor jongeren tussen de 12 en 25 jaar is dit percentage nog hoger, namelijk ruim 24% (CBS, 2013). De ongelijkheid tussen etnische minderheden en jongeren afkomstig uit de meerderheid wordt steeds kleiner (Gijsberts, Huijnk, & Dagevos, 2011). Bijvoorbeeld op het gebied van onderwijs en arbeidsparticipatie maken etnische minderheden grote stappen vooruit. Steeds meer Turkse en Marokkaanse jongeren stromen door naar het hoger onderwijs, wat hun baankansen vergroot (Gijsberts et al., 2011). Toch bestaan er nog altijd verschillen tussen jongeren afkomstig uit de etnische minderheid en etnische meerderheidsjongeren. Zo komen etnische minderheidsjongeren, en dan met name jongeren met een Marokkaanse en Antilliaanse achtergrond, relatief gezien vaker in de problemen als het gaat om grensoverschrijdend, of zelfs crimineel gedrag. Zij zijn vaker dader van een misdrijf dan Nederlandse jongeren (Jennissen, 2009). Ook lijken bepaalde groepen etnische minderheidsjongeren, waaronder jongeren met een Turkse achtergrond, een relatief groot risico op internaliserende problemen te hebben (Stevens & Vollebergh, 2008).

Vaak wordt aangenomen dat probleemgedrag van etnische minderheden te verklaren is vanuit de opvoeding van deze jongeren. In Nederland bestaat het idee dat ouders behorend tot de etnische minderheid niet voldoende in staat zouden zijn om hun kinderen te steunen en voor te bereiden op een leven in de Nederlandse maatschappij. De empirische ondersteuning van deze vooronderstelling is echter zwak (Dekovic, Pels, & Model, 2006). Gedurende de kindertijd zijn niet alleen ouders van groot belang voor de ontwikkeling, maar spelen leeftijdsgenoten eveneens een belangrijke rol in het leven van jeugdigen. Dit belang neemt alleen maar toe tijdens de adolescentie (Fulgini, Eccles, Barber, & Clements, 2001; Larson & Richards, 1991). Jongeren ontmoeten hun leeftijdsgenoten en vrienden onder andere via school (Rubin, Bukowski, & Parker, 2006). Dat roept de vraag op of het verhoogde niveau van grensoverschrijdend gedrag, maar ook van internaliserend probleemgedrag onder etnische minderheden deels te begrijpen is vanuit peerrelaties binnen klassen. Dit onderzoek bestudeert daarom in hoeverre peerrelaties het verhoogde niveau van probleemgedrag bij etnische minderheden in de klas kunnen verklaren.

In dit onderzoek wordt onder probleemgedrag antisociaal gedrag, wat zowel openlijk (fysiek en verbaal) als relationeel antisociaal gedrag omvat, (Prinstein & Cillessen, 2001) en eenzaamheid, een vorm van internaliserend probleemgedrag (Renshaw & Brown, 1993), verstaan. Daarnaast wordt er in dit onderzoek een onderscheid gemaakt tussen twee soorten peerrelaties: populariteit en sociale acceptatie (Prinstein & Cillessen, 2003). In de literatuur wordt voor sociale acceptatie ook wel de term

PEERRELATIES EN ETNISCHE VERSCHILLEN IN PROBLEEMGEDRAG

‘aardig gevonden worden’ gebruikt (Prinstein & Cillessen, 2003; Rock, Cole, Houshyar, Lythcott, & Prinstein, 2011). Populaire jongeren worden echter niet per definitie ook aardig gevonden (Farmer, Estell, Bishop, O’Neal, & Carins, 2003; Meisinger, Blake, Lease, Palardy, & Olejnik, 2007). Sterker nog, veel jongeren die populair gevonden worden, worden vaak niet aardig gevonden (LaFontana & Cillessen, 1998). Bovendien worden veel jongeren die aardig gevonden worden, door hun leeftijdsgenoten niet als populair gezien (La Fontana & Cillessen, 1998). Populariteit en sociale acceptatie moeten daarom als twee aparte vormen van sociometrische status gezien worden (Prinstein & Cillessen, 2003).

De mate waarin adolescenten populair gevonden worden of sociaal geaccepteerd worden door klasgenoten, kan gemeten worden via sociometrische status. Dit wil zeggen dat jongeren wordt gevraagd naar de mate waarin zij iemand uit hun klas aardig of populair vinden. Sociometrische status is een van de meest betrouwbare manieren om sociaal functioneren in kaart te brengen, omdat het relaties in groepen meet en er onderscheid gemaakt kan worden in de verschillende soorten peerrelaties. Het gaat hierbij niet om de beleving van de jongere zelf over zijn sociaal functioneren, maar om de beoordeling van klasgenoten (Cillessen, 2011). De sociometrische status die een jongere in zijn klas heeft, is een belangrijke voorspeller voor het sociaal functioneren in het latere leven (Parker & Asher, 1987; Cillessen & Mayeux, 2004).

Etnische verschillen in populariteit en sociale acceptatie

De sociale identiteitstheorie van Tajfel (1982) maakt duidelijk waarom de etnische meerderheid geneigd kan zijn om leden van de minderheid als minder populair en aardig te zien en waarom vergelijkbare processen voor de etnische minderheid zouden kunnen spelen zijn. De theorie benadrukt dat mensen zich in allerlei situaties vaak in de eerste plaats opstellen als lid van een groep. Dit bepaalt niet alleen de manier waarop ze naar zichzelf kijken, maar vooral ook naar hoe ze naar anderen kijken. Zo worden mensen onderverdeeld in hetzelfde als zij, horend bij de *in-group*, of als anders en dus horend bij de *out-group*. Volgens de theorie worden leden van de eigen groep leuker gevonden dan leden van een andere groep. Dit wordt ook wel de *in-group bias* genoemd. Hoe ouder kinderen worden hoe meer ze geneigd zijn hetzelfde afwijkende gedrag meer negatief te beoordelen voor leden van de *out-group* dan voor leden van de *in-group* (Abrams, Rutland, Cameron, & Marques, 2003). Deze theorie voorspelt dus dat adolescenten geneigd zijn om leden van hun eigen *in-group* (in dit geval jongeren behorend tot de etnische minderheid dan wel de etnische meerderheid) relatief vaker als populair of aardig te nomineren dan leden van een andere groep, omdat zij het gedrag van de *out-group* eerder afwijzen dan dat van de *in-group* (Jackson, Barth, Powell & Lochman, 2006).

Op basis van de voorafgaande theorie en het feit dat etnische minderheden in de maatschappij in de minderheid zijn, kan aangenomen worden dat etnische minderheden minder populair gevonden worden en minder sociaal geaccepteerd worden in de samenleving. Het empirische bewijs hiervoor is echter gering (Bellmore, Nishina, & Graham, 2011). Uit de onderzoeken die zijn uitgevoerd komt wel

PEERRELATIES EN ETNISCHE VERSCHILLEN IN PROBLEEMGEDRAG

duidelijk naar voren dat wanneer etnische minderheden in de minderheid zijn in een bepaalde situatie zoals de klas in de huidige studie, zij minder vaak genomineerd worden als populair of als sociaal geaccepteerd dan leden van de etnische meerderheid (Bellmore et al., 2011; Farmer et al., 2003; Jackson et al., 2006; Meisinger et al., 2007). Onderzoek naar peerrelaties onder etnische minderheden is voornamelijk uitgevoerd in de Verenigde Staten. Echter, hier vormen andere etnische groepen de minderheid dan in Nederland. Bovendien is er in de Verenigde Staten sprake van een andere maatschappelijke context dan in Nederland. Dit roept de vraag op of de relatie tussen etnische minderheidsstatus en peerrelaties voor jongeren in Nederland hetzelfde is als voor jongeren in de Verenigde Staten. Nederlands onderzoek binnen dit thema is dus gewenst.

Peerrelaties en antisociaal gedrag & eenzaamheid

Vanaf de adolescentie vindt er een verschuiving plaats van gedrag dat leidt tot populariteit. Gedrag als goede schoolprestaties leveren wordt steeds minder populair en antisociaal gedrag steeds meer (Bukowski, Sippola, & Newcomb, 2000). Dit is te verklaren vanuit een ontwikkelingsperspectief dat er vanuit gaat dat er een verschil bestaat tussen de biologische leeftijd en de sociale leeftijd van adolescenten. Dit verschil wordt ook wel de *maturity gap* genoemd. Er bestaat een gat tussen hoe volwassen adolescenten zich voelen en hoe volwassen zij worden behandeld door bijvoorbeeld ouders en leraren. Deze *maturity gap* kan antisociaal gedrag oproepen om sociale status te verkrijgen en op deze manier toch als volwassen te worden gezien. Adolescenten die antisociaal gedrag vertonen worden door hun leeftijdsgenoten mogelijk gezien als volwassen en daarmee als rolmodellen en populair vanwege hun manier van omgaan met de *maturity gap*. (Moffit, 1993). Dit perspectief zou dus een positieve relatie tussen antisociaal gedrag en populariteit kunnen verklaren.

Ook empirisch onderzoek heeft aangetoond dat populaire jongeren een verhoogde kans op externaliserend probleemgedrag hebben (Prinstein & Cillessen, 2001). Zo blijkt een hoog niveau van populariteit samen te hangen met zowel openlijke als relationele agressie (Cillessen & Mayeux, 2004). Echter, ander onderzoek laat zien dat antisociaal gedrag samenhangt met minder populariteit (Meisinger et al., 2007). De resultaten van onderzoek naar de relatie tussen populariteit en antisociaal gedrag zijn dus inconsistent. Daarnaast is het de vraag of de relatie tussen populariteit en antisociaal gedrag voor leden van de etnische minderheid vergelijkbaar is aan deze relatie voor leden van de etnische meerderheid. Uit onderzoek blijkt namelijk dat antisociaal gedrag alleen positief samenhangt met populariteit voor etnische minderheidskinderen en niet zo zeer voor de etnische meerderheid (La Fontana & Cillessen, 2007; Meisinger et al., 2007). Dit lijkt verklaard te kunnen worden doordat etnische minderheidsjongeren andere waarden koppelen aan antisociaal gedrag dan jongeren behorend tot de etnische meerderheid (Meisinger et al., 2007). Hierdoor kunnen zij ander gedrag als populair bestempelen dan jongeren behorend tot de etnische meerderheid. Bovendien moeten jongeren afkomstig uit een etnische minderheid zich, gezien hun minderheidspositie in de samenleving, sowieso meer bewijzen (Harrison, Wilson, Pine, Chan, & Buriel, 1990). Etnische minderheidsjongeren kunnen

PEERRELATIES EN ETNISCHE VERSCHILLEN IN PROBLEEMGEDRAG

daardoor het gevoel hebben meer antisociaal gedrag te moeten vertonen om als populair gezien te worden dan jongeren behorend tot de etnische meerderheid. Verwacht wordt daarom dat populariteit sterker gerelateerd is aan probleemgedrag voor jongeren afkomstig uit een etnische minderheid, dan voor etnische meerderheidsjongeren.

In eerder onderzoek is sociale acceptatie niet zozeer geassocieerd met antisociaal, maar eerder met internaliserend probleemgedrag, waaronder eenzaamheid (Renshaw & Brown, 1993; Woodhouse, Dykas, & Cassidy, 2012). Wanneer jongeren meer sociaal geaccepteerd worden door leeftijdsgenoten blijken zij zich minder eenzaam te voelen (Renshaw & Brown, 1993; Woodhouse et al., 2012). Dit kan verklaard worden doordat jongeren die niet geaccepteerd worden door leeftijdsgenoten minder positieve interacties hebben met leeftijdsgenoten, wat kan resulteren in eenzaamheid (Woodhouse et al., 2012). Adolescenten die niet geaccepteerd worden door leeftijdsgenoten lijken dus relatief meer kans te hebben op gevoelens van eenzaamheid.

Kort samengevat is op basis van theorie en enkele onderzoeken uit de Verenigde Staten de verwachting dat adolescenten afkomstig uit een etnische minderheid, met name wanneer zij zich in de minderheid bevinden in een klassensetting, een lagere populariteit en hebben en minder sociaal geaccepteerd worden dan adolescenten behorend tot de etnische meerderheid in de klas. Vanwege de veronderstelde relatie tussen sociale acceptatie en, in mindere mate, populariteit en probleemgedrag wordt in huidig onderzoek verwacht dat eventuele etnische verschillen in sociale acceptatie en populariteit de etnische verschillen in antisociaal gedrag en gevoelens van eenzaamheid zouden kunnen verklaren.

Methode

Participanten

De data die gebuikt wordt voor deze cross-sectionele studie is verzameld op een grote Nederlandse middelbare school en afkomstig uit een grotere dataset genaamd Kandinsky. In totaal hebben 1092 12 tot en met 15 jarige adolescenten (gem. leeftijd = 13.77; SD = 0.96; 50.4% jongens) uit 32 klassen (klas 1 tot en met 3) deelgenomen in dit onderzoek. De participanten zijn afkomstig van vmbo-t, havo en vwo. De grote meerderheid van de participanten (75.4%) is autochtoon. De precieze verdeling van etnische groepen waaruit de participanten afkomstig zijn is te zien in Tabel 1.

Voordat de analyses uitgevoerd werden is er gecontroleerd op missende waarden. Hieruit bleek dat er 57 respondenten in de dataset stonden die structureel missende waarden hadden op een groot aantal variabelen die voor dit onderzoek gebruikt werden, namelijk: etniciteit ouders, sekse, leeftijd en eenzaamheid. Besloten is daarom om deze respondenten uit de dataset te verwijderen.

PEERRELATIES EN ETNISCHE VERSCHILLEN IN PROBLEEMGEDRAG

Tabel 1

Etnische samenstelling steekproef

Geboorteland ouders	<i>N</i>	%
Onbekend	61	5.6
Nederlands	823	75.4
Marokkaans, Turks, Antiliaans, Arubaans of Surinaams	46	4.2
Westers allochtoon	62	5.7
Overig niet-westers allochtoon	100	9.2
Totaal	1092	100

Procedure

In November 2012 hebben de participanten vragenlijsten ingevuld. Van de scholieren die oorspronkelijk uitgenodigd waren voor de studie heeft 4.6% niet deelgenomen. Dit als gevolg van het ontbreken van de toestemming voor deelname van ouders, het niet instemmen met deelname door de scholier zelf, of het niet aanwezig zijn tijdens de dataverzameling.

De vragenlijsten zijn door de scholieren ingevuld op een laptop. Aan de scholieren werd een tafel met laptop toegewezen, waarbij aandacht besteed is aan voldoende ruimte tussen de tafels en privacy schermen aan beide zijden van de laptop. Tijdens elke klassensessie waren er drie onderzoekers aanwezig om vragen te beantwoorden en om te controleren of de scholieren de instructies juist opvolgden. Voorafgaand aan elke klassensessie werd de scholieren kort uitgelegd wat het onderzoek inhield en hoe de vragenlijst ingevuld kon worden. Het precieze doel van het onderzoek is niet meegedeeld aan de studenten omdat dit de resultaten van het onderzoek zou kunnen beïnvloeden.

Instrumenten

Etniciteit. Etniciteit is gemeten door middel van de vragen “Waar ben je geboren?”, en “Waar is jouw vader / moeder geboren?”. Wanneer ten minste één van de ouders niet in Nederland geboren is werd de jongere als behorend tot de etnische minderheid beschouwd (CBS, 2000). In dit onderzoek is onderscheid gemaakt tussen jongeren met een Nederlandse, westerse en niet-westerse allochtone afkomst.

Peer nominaties. Participanten werd gevraagd om klasgenoten te nomineren op verschillende sociometrische vragen. De studenten mochten onbeperkt klasgenoten nomineren van zowel dezelfde als andere sekse, met een minimum van één nominatie. Zichzelf nomineren was niet toegestaan. Om populariteit en sociale acceptatie te meten werd aan de participanten gevraagd “Wie uit jouw klas zijn het meest populair?”, “Wie uit jouw klas zijn het minst populair?”, “Wie uit jouw klas vind je het

PEERRELATIES EN ETNISCHE VERSCHILLEN IN PROBLEEMGEDRAG

meest aardig?” en “Wie uit jouw klas vind je het minst aardig?”. Populariteit en sociale acceptatie zijn berekend door allereerst de ruwe scores voor meest populair, minst populair, meest aardig en minst en aardig te standaardiseren binnen de klas in z-scores. Vervolgens werd populariteit berekend als het verschil tussen de z-score meest populair en de z-score minst populair (Cillessen, 2004). Sociale acceptatie werd berekend als het verschil tussen de z-score meest aardig en de z-score minst aardig (Cillessen, 2004). Tot slot zijn de variabelen populariteit en sociale acceptatie opnieuw gestandaardiseerd binnen de klassen om tot een normaal verdeling te komen.

Antisociaal gedrag is gemeten aan de hand van de constructen: antisociaal fysiek gedrag, antisociaal relationeel gedrag en antisociaal verbaal gedrag. Hier werden in totaal vier sociometrische vragen gesteld. Participanten mochten klasgenoten nomineren voor de vragen “Wie uit jouw klas vertellen vervelende dingen of roddelen over anderen?”, “Wie uit jouw klas schelden anderen uit?”, “Wie uit jouw klas slaan, schoppen of duwen anderen?” en “Wie uit jouw klas sluiten anderen buiten of negeren anderen?” (Prinstein & Cillessen, 2001). De drie constructen samen vormden de schaal antisociaal gedrag, welke een betrouwbaarheid had van $\alpha = .85$.

Eenzaamheid. Om eenzaamheid te meten werd gebruik gemaakt van de Louvain Loneliness Scale for Children and Adolescents (Marcoen, Goosens, & Caes, 1987). Deze vragenlijst bestaat uit vier delen, maar alleen het deel over eenzaamheid gerelateerd aan leeftijdsgenoten ($\alpha = .82$) werd gebruikt. Hier werd aan de participanten twaalf vragen gesteld die op een 4 punt likert schaal (nooit, zelden, soms, vaak) beantwoord moesten worden. Er werden vragen gesteld als “Ik vind dat ik minder vriend(innen) heb dan anderen.”, “Ik voel me uitgestoten door mijn klasgenoten.” En “Op school voel ik mij alleen.” (Marcoen, Goosens, & Caes, 1987).

Analyseplan

Aan de hand van een bivariate Pearson correlatie werd allereerst de samenhang tussen de variabelen leeftijd, populariteit, sociale acceptatie, antisociaal gedrag en eenzaamheid getoetst. Om de onderzoeksvragen verder te kunnen beantwoorden is gebruik gemaakt van de *Baron & Kenny* stappen (Field 2013). Ten eerste is het verband tussen etniciteit en de mediators populariteit en sociale acceptatie en het directe verband tussen etniciteit en de afhankelijke variabelen antisociaal gedrag en eenzaamheid getoetst. Hiervoor is gebruik gemaakt van een multi-pele regressie analyse, waarbij gecontroleerd is voor leeftijd en sekse. Hierna is met behulp van een multi-pele regressie analyse getoetst of er een samenhang bestond tussen populariteit dan wel sociale acceptatie en antisociaal gedrag dan wel eenzaamheid, waarbij is gecontroleerd voor leeftijd en sekse. Tot slot is het interactie effect tussen etniciteit en populariteit getoetst. Ook hiervoor is een multi-pele regressie analyse uitgevoerd.

Voordat de resultaten geïnterpreteerd werden zijn eerst de voorwaarden voor een multi-pele lineaire regressie analyse getoetst. Voor de meeste variabelen zijn de assumpties lineariteit en homoscedasticiteit van de residuen, normaliteit en afwezigheid van uitbijters geschonden. Aan de

PEERRELATIES EN ETNISCHE VERSCHILLEN IN PROBLEEMGEDRAG

assumptie multicollineariteit werd wel altijd voldaan. Naar aanleiding van de schending van een aantal voorwaarden is de bootstrap methode voor alle analyses uitgevoerd. Dit leverde echter geen grote verschillen in resultaten op. Om deze reden is er voor gekozen de resultaten te baseren op de uitkomsten van de standaard multi-pele regressie analyse.

Resultaten

Beschrijvende statistieken

Om de correlaties tussen de verschillende variabelen te berekenen zijn bivariate Pearsons correlatie coëfficiënten berekend, welke zijn weergegeven in Tabel 2. Uit de correlaties bleek dat populariteit positief samenhangt met antisociaal gedrag: hoe meer populair jongeren gevonden werden, hoe meer antisociaal gedrag zij vertoonden. Daarnaast hing populariteit ook positief samen met sociale acceptatie. Dit betekent dat hoe meer populair jongeren werden gevonden, hoe meer ze ook sociaal geaccepteerd werden door leeftijdsgenoten. De samenhang tussen populariteit en eenzaamheid was negatief, wat wil zeggen dat jongeren die meer populair gevonden werden minder gevoelens van eenzaamheid hadden. Sociale acceptatie hing niet significant samen met eenzaamheid. Wel hing sociale acceptatie positief samen met antisociaal gedrag: hoe meer sociaal geaccepteerd een jongere werd, hoe meer antisociaal gedrag hij vertoonde. Leeftijd hing met geen enkele variabele significant samen.

Tabel 2

Correlaties tussen leeftijd, populariteit, sociale acceptatie, antisociaal gedrag en eenzaamheid

Variabelen	1	2	3	4	5	N
1. Leeftijd	-					1035
2. Populariteit	.03	-				1035
3. Sociale acceptatie	.02	.14*	-			1035
4. Antisociaal gedrag	.05	.42**	.37**	-		1035
5. Eenzaamheid	-.03	-.33**	-.05	-.05	-	1026

Noot: * $p < .05$, ** $p < .01$

Etnische verschillen in antisociaal gedrag, eenzaamheid, populariteit en sociale acceptatie

Een multi-pele regressie analyse is uitgevoerd om etnische verschillen in antisociaal gedrag, eenzaamheid, populariteit en sociale acceptatie te toetsen. De resultaten van deze analyse zijn weergegeven in Tabel 3. Tegen de verwachting in bleek etniciteit niet samen te hangen met antisociaal gedrag. Er waren dus geen verschillen tussen niet-westerse allochtonen, westerse allochtonen en autochtonen in de mate van antisociaal gedrag, zoals beoordeeld door leeftijdsgenoten. Er zijn echter wel sekseverschillen gevonden in antisociaal gedrag. Jongens bleken meer antisociaal gedrag te vertonen dan meisjes. In gevoelens van eenzaamheid werden ook geen verschillen tussen de drie groepen jongeren gevonden. Wel bleken meisjes meer gevoelens van eenzaamheid te hebben dan

PEERRELATIES EN ETNISCHE VERSCHILLEN IN PROBLEEMGEDRAG

jongens. In overeenstemming met de resultaten van Tabel 2, hing leeftijd niet significant samen met eenzaamheid en antisociaal gedrag.

Daarnaast bleken er, eveneens tegen de verwachting in, geen verschillen te bestaan tussen niet-westerse allochtonen, westerse allochtonen en autochtonen in de mate van populariteit en sociale acceptatie. Wel bleek dat jongens door leeftijdsgenoten significant vaker populair werden gevonden dan meisjes. Meisjes werden daarentegen vaker sociaal geaccepteerd door leeftijdsgenoten dan jongens. Leeftijd bleek, in overeenstemming met de resultaten van Tabel 2, niet significant samen te hangen met zowel populariteit als sociale acceptatie.

Mate van antisociaal gedrag en eenzaamheid onder populaire en sociaal geaccepteerde jongeren

De relatie tussen populariteit, sociale acceptatie en antisociaal gedrag dan wel eenzaamheid is getoetst aan de hand van een multiële regressie analyse, waarvan de resultaten zijn weergegeven in Tabel 4. Tussen populariteit en antisociaal gedrag bleek een positieve samenhang te bestaan. Jongeren die in de klas door leeftijdsgenoten als meer populair gezien werden, vertoonden volgens deze leeftijdsgenoten ook meer antisociaal gedrag. Volgens Cohen (1988) kan dit effect beschouwd worden als een medium effect ($f^2 = .26$). De verwachting over deze relatie was dat populariteit op een andere manier gerelateerd is aan antisociaal gedrag voor jongeren afkomstig uit een etnische minderheid dan voor jongeren behorend tot de etnische meerderheid. Om dit te toetsen is er wederom een multiële regressie analyse uitgevoerd. Er bleken enkel verschillen tussen etnische minderheidsjongeren met een niet-westerse afkomst en jongeren behorend tot de etnische meerderheid te bestaan in de relatie tussen populariteit en antisociaal gedrag (zie Tabel 4). Voor etnische minderheidsjongeren met een niet-westerse afkomst ($\beta = .48, t = 13.13, p = .00$) gold dat de relatie tussen populariteit en antisociaal gedrag sterker was dan voor etnische meerderheidsjongeren ($\beta = .40, t = 6.46, p = .00$). Tussen deze laatste groep jongeren en etnische minderheidsjongeren met een westerse afkomst werd geen verschil gevonden. De samenhang tussen sociale acceptatie en antisociaal gedrag bleek positief: hoe meer jongeren sociaal geaccepteerd werden door leeftijdsgenoten, hoe meer antisociaal gedrag zij vertoonden.

Verder werd er een negatieve relatie gevonden tussen populariteit en eenzaamheid, wat betekent dat hoe meer populair jongeren gevonden werden, hoe minder gevoelens van eenzaamheid zij hadden. Dit effect kan worden beschouwd als een medium effect ($f^2 = .12$) (Cohen, 1988). Tussen sociale acceptatie en eenzaamheid werd geen significant verband gevonden.

PEERRELATIES EN ETNISCHE VERSCHILLEN IN PROBLEEMGEDRAG

Tabel 3

Lineaire regressie analyse naar de relatie tussen etniciteit en populariteit, sociale acceptatie, antisociaal gedrag en eenzaamheid, gecontroleerd voor sekse en leeftijd

Variabele	Populariteit			Sociale acceptatie			Antisociaal gedrag			Eenzaamheid		
	<i>B</i>	β	<i>P</i>	<i>B</i>	β	<i>P</i>	<i>B</i>	β	<i>P</i>	<i>B</i>	β	<i>P</i>
Sekse ^a	-1.36	-.07	.03	.20	.10	.00	-1.07	-.20	.00	.07	.07	.03
Leeftijd	.02	.03	.35	.02	.02	.51	.09	.04	.18	-.01	-.02	.45
Etniciteit Westers ^b	-.08	-.02	.56	-.13	-.03	.32	.51	.05	.15	-.02	-.01	.78
Etniciteit niet- Westers ^b	.01	.01	.99	-.13	-.05	.13	.17	.02	.47	-.03	-.02	.58
R ²	.006			.013			.044			.006		
F	1.612			3.435			11.734			1.459		

Noot: ^a: jongen is referentiecategorie

^b: Nederlands is referentiecategorie

PEERRELATIES EN ETNISCHE VERSCHILLEN IN PROBLEEMGEDRAG

Tabel 4

Lineaire regressie analyse naar de relatie tussen populariteit dan wel sociale acceptatie en antisociaal gedrag dan wel eenzaamheid, en het effect van etniciteit op de relatie tussen populariteit en antisociaal gedrag

Variabele	Antisociaal gedrag			Eenzaamheid		
	<i>B</i>	β	<i>P</i>	<i>B</i>	β	<i>P</i>
Stap 1						
Sekse ^a	-1.30	-.21	.00	.04	.04	.19
Leeftijd	.05	.02	.38	-.01	-.02	.53
Populariteit	.99	.36	.00	-.18	-.32	.00
Sociale acceptatie	.95	.34	.00	-.00	-.19	.85
R ²	.192			.109		
F	81.714			31.382		
Stap 2						
Populariteit	1.10	.40	.00			
Etniciteit westers ^b	.55	.05	.10			
Etniciteit niet-westers ^b	.20	.03	.36			
Etniciteit westers ^b x	-.11	-.01	.74			
Populariteit						
Etniciteit niet-westers ^b	.43	.06	.06			
x Populariteit						
R ²	.054					
F	14.620					

Noot: ^a: jongen is referentiecategorie

^b: Nederlands is referentiecategorie

Discussie

In dit onderzoek is onderzocht of populariteit en sociale acceptatie een rol spelen in etnische verschillen in antisociaal gedrag en eenzaamheid onder jongeren. Uit de resultaten blijkt dat etnische minderheidsjongeren niet meer antisociaal gedrag vertoonden en zich niet meer eenzaam voelden dan jongeren behorend tot de etnische meerderheid. Ook werden etnische minderheidsjongeren niet minder populair gevonden of sociaal geaccepteerd in de klas dan jongeren uit de etnische meerderheid. Wel bleek er een positief verband te bestaan tussen populariteit en antisociaal gedrag. Bovendien bleek dit verband voor etnische minderheidsjongeren met een niet-westerse afkomst significant sterker te zijn dan voor etnische meerderheidsjongeren. Tot slot bleek sociale acceptatie niet samen te hangen met eenzaamheid.

Dat etnische minderheidsjongeren niet meer antisociaal gedrag vertoonden en zich niet meer eenzaam zouden voelen wanneer zij een minderheid vormen in de klas, komt niet overeen met de verwachting hierover. Verwacht werd namelijk dat etnische minderheidsjongeren wel meer antisociaal gedrag zouden vertonen en zich meer eenzaam zouden voelen. Er bestaan dus mogelijk geen etnische verschillen in antisociaal gedrag en eenzaamheid. Eerder onderzoek is hierin ook niet consistent. Bovendien blijken er uit eerder onderzoek verschillen te bestaan in antisociaal gedrag dan we wel internaliserend probleemgedrag tussen de verschillende etnisch groepen. Zo blijken Marokkaans-Nederlandse jongeren meer antisociaal en crimineel gedrag te vertonen en Turks-Nederlandse

PEERRELATIES EN ETNISCHE VERSCHILLEN IN PROBLEEMGEDRAG

jongeren meer internaliserend probleemgedrag in vergelijking met Nederlandse jongeren (Murad, Joung, van Lenthe, Bengi-Arslan, & Crijnen, 2003; Stevens, Pels, Bengi-Arslan, Verhulst, Vollebergh, & Crijnen, 2003). In dit onderzoek zijn de verschillende etnische minderheidsgroeperingen echter samengevoegd, hetgeen er voor gezorgd zou kunnen hebben dat eventuele verschillen in specifieke etnische minderheidsgroepen ten opzichte van de meerderheid niet zichtbaar zijn geworden. Een andere mogelijke verklaring zou gevonden kunnen worden in een selectieve groep etnische minderheidsjongeren in de steekproef. Mogelijk is er sprake van een selectie-effect, waarbij adolescenten afkomstig uit een etnische minderheid die naar een school gaan waar de grote meerderheid behoort tot de etnische meerderheid specifieke kenmerken zouden kunnen hebben, in vergelijking met etnische minderheidsjongeren die naar scholen gaan waar de meerderheid ook tot de etnische minderheidsgroep behoort. Zo zouden jongeren behorend tot de etnische minderheid die naar scholen gaan waar de meerderheid van de leerlingen tot de etnische meerderheid behoort gemiddeld een hogere sociaal economische status (SES) of opleidingsniveau kunnen hebben dan etnische minderheidsjongeren die naar een school gaan waar de meerderheid ook tot deze groep behoort. Gemiddeld genomen hebben etnische minderheden een lagere SES en een lager opleidingsniveau dan jongeren behorend tot de etnische meerderheid (Lautenbach & Otten, 2007) en zowel SES als opleidingsniveau hangt negatief samen met probleemgedrag (Van den Broek, Kleijnen, & Bot, 2012; Murad et al., 2003). Wanneer de etnische minderheidsjongeren met een relatief hoge SES naar zogenoemde blanke scholen gaan, zou dit kunnen verklaren waarom zij volgens klasgenoten niet meer probleemgedrag vertonen, dan jongeren die tot de etnische meerderheid behoren op die school.

Daarnaast werd verwacht dat jongeren die afkomstig zijn uit een etnische minderheid, zeker wanneer zij een numerieke minderheid vormen in de klas, minder populair zouden zijn en minder sociaal geaccepteerd zouden worden dan jongeren behorend tot de etnische meerderheid. De resultaten van deze studie hebben dit echter niet bevestigd. Er werd geen verband gevonden tussen etniciteit en populariteit of sociale acceptatie. Jongeren afkomstig uit een etnische minderheid op een school in Nederland, waar de grote meerderheid tot de etnische meerderheid behoort, worden wellicht niet als minder populair gezien en ook niet minder sociaal geaccepteerd dan jongeren die tot de etnische meerderheid behoren. Etnische minderheidsjongeren worden dus mogelijk niet als *out-group* gezien, zoals op basis van de sociale identiteitstheorie (Tajfel, 1982) in de inleiding verondersteld werd. Ook is in de inleiding gesuggereerd dat juist wanneer etnische minderheden in de minderheid zijn in de klas, zij qua gedrag opvallen. Het is echter mogelijk dat etnische minderheidsadolescenten wanneer zij een overduidelijke minderheid vormen in de klas hun gedrag sterk afstemmen op wat wenselijk wordt geacht in een situatie. Hierdoor zal hun gedrag niet of in mindere mate als afwijkend worden beoordeeld, waardoor zij op basis van hun gedrag niet minder populair gevonden worden of sociaal geaccepteerd worden dan jongeren behorend tot de etnische meerderheid (Bellmore et al., 2011).

Een alternatieve verklaring zou gevonden kunnen worden in het feit dat de studies waaruit blijkt dat jongeren afkomstig uit een etnische minderheid minder populair zijn en minder sociaal

PEERRELATIES EN ETNISCHE VERSCHILLEN IN PROBLEEMGEDRAG

geaccepteerd worden dan etnische meerderheidsjongeren voornamelijk afkomstig zijn uit de Verenigde Staten. In Nederland vormen andere etnische groepen de etnische minderheid dan in de Verenigde Staten. Bovendien bestaan er maatschappelijke verschillen tussen Nederland en de Verenigde Staten welke zouden kunnen verklaren waarom etnische minderheidsjongeren in de Verenigde Staten wel minder populair zijn en sociaal geaccepteerd worden en deze groep jongeren dat in Nederland niet wordt. Zo is er in de Verenigde Staten bijvoorbeeld sprake van een lange geschiedenis rondom racisme (Fredrickson, 2009).

De verwachting dat populaire jongeren minder antisociaal gedrag zouden vertonen werd met de resultaten van dit onderzoek niet bevestigd. Er werd juist een positieve samenhang gevonden, waarbij populaire jongeren meer antisociaal gedrag vertoonden. Echter, eerder onderzoek naar deze relatie is ook niet altijd consistent. Bovendien bevestigen de resultaten wel het theoretische idee van de *maturity gap* (Moffit, 1993), waarbij jongeren door antisociaal gedrag te vertonen worden gezien als volwassen en daarmee ook als populair. Ook is getoetst of deze relatie voor etnische minderheidsjongeren hetzelfde is als voor jongeren behorend tot de etnische meerderheid. Verwacht werd dat deze relatie sterker zou zijn voor etnische minderheidsjongeren. Voor deze jongeren bleek de relatie tussen populariteit en antisociaal gedrag significant sterker in vergelijking met etnische meerderheidsjongeren. Hiermee is de hypothese deels bevestigd. Voor etnische minderheidsjongeren met een niet-westerse afkomst zou de relatie tussen populariteit en antisociaal gedrag sterker kunnen zijn doordat deze groep jongeren juist vanwege hun minderheidspositie het gevoel kan hebben dat ze meer probleemgedrag moeten vertonen om als populair gezien te worden in vergelijking met jongeren die tot de etnische meerderheid behoren. Jongeren behorend tot de etnische minderheid nemen in de maatschappij vaak, vanwege hun minderheidspositie, een zwakkere sociale statuspositie in (Harrison, Wilson, Pine, Chan, & Buriel, 1990). Daarnaast kan discriminatie integratie in de Nederlandse maatschappij bemoeilijken, waardoor jongeren met een niet-westerse komaf het gevoel kunnen hebben zich extra te moeten bewijzen in vergelijking met jongeren die tot de etnische meerderheid behoren (Garcia Coll et al., 1996; Stevens & Vollebergh, 2008). Hierdoor moeten jongeren die tot de etnische minderheid behoren wellicht meer moeite doen om hun sociale status in stand te houden en kunnen zij dus het gevoel hebben meer antisociaal gedrag te moeten vertonen dan etnische meerderheidsjongeren om als populair te worden gezien.

Tot slot werd verwacht dat adolescenten die minder sociaal geaccepteerd werden, meer gevoelens van eenzaamheid zouden hebben. In de resultaten is echter geen relatie gevonden tussen sociale acceptatie en eenzaamheid. De hypothese is daarmee niet bevestigd. Adolescenten die volgens klasgenoten niet sociaal geaccepteerd werden, hebben dit gevoel mogelijk zelf niet, omdat zij buiten school wel (positieve) peerrelaties hebben. Deze peerrelaties buiten school vormen mogelijk een buffer tegen gevoelens van eenzaamheid, wat kan verklaren waarom adolescenten die in de klas niet sociaal geaccepteerd worden toch geen gevoelens van eenzaamheid ervoeren (Woodhouse et al., 2012). Dat er geen relatie is gevonden tussen sociale acceptatie en eenzaamheid kan dus verklaard

PEERRELATIES EN ETNISCHE VERSCHILLEN IN PROBLEEMGEDRAG

worden doordat huidig onderzoek uitgevoerd is op een school, en omdat sociale acceptatie op basis van sociometrische nominaties gemeten is en eenzaamheid op basis van zelfrapportage. Daarnaast blijkt dat de perceptie die jongeren zelf hebben over hoe sociaal geaccepteerd zij worden relevanter is voor hun sociaal functioneren dan de mate waarin zij sociaal geaccepteerd worden gemeten op basis van peernominaties (McElhaney, Antonishak, & Allen, 2008).

Een laatste opvallend resultaat van dit onderzoek is dat populariteit positief samenhangt met sociale acceptatie. Populaire jongeren werden dus ook sociaal geaccepteerd door leeftijdsgenoten. Op basis van in de inleiding beschreven literatuur zou juist verwacht worden dat populaire jongeren niet sociaal geaccepteerd werden (La Fontana & Cillessen, 1998). Het onderzoek dat dit verband vindt is afkomstig uit de Verenigde Staten. Ook hier is het mogelijk dat het verband tussen populariteit en sociale acceptatie vanwege maatschappelijke verschillen anders is voor jongeren uit Nederland dan voor jongeren uit de Verenigde Staten. Mogelijk komen gedragingen die Nederlandse jongeren koppelen aan sociaal geaccepteerd worden meer overeen met gedragingen die zij koppelen aan populaire jongeren dan gedragingen die jongeren in de Verenigde Staten koppelen aan sociale acceptatie en populariteit (Bellmore et al., 2011).

Gekeken naar de manier waarop dit onderzoek is uitgevoerd zijn er een aantal beperkingen. Een belangrijke beperking bij de resultaten van dit onderzoek is dat er zich slechts een klein aantal etnische minderheidsjongeren in de steekproef bevindt. Dit betekent dat er mogelijk sprake is van een power-probleem. Daarnaast is er, vanwege dit kleine aantal etnische minderheden, voor gekozen enkel onderscheid te maken tussen etnische minderheidsjongeren met een niet-westerse en met een westerse afkomst. Hierdoor is het niet mogelijk om te bestuderen of er verschillen in populariteit, sociale acceptatie, antisociaal gedrag en gevoelens van eenzaamheid zijn tussen de verschillende groepen etnische minderheden in Nederland.

Een andere beperking is dat dit onderzoek uitgevoerd op slechts één school. Er is dus ook geen onderzoek gedaan in scholen waar de meerderheid van de leerlingen tot de etnische minderheid behoort. Dit maakt dat er geen vergelijking mogelijk is tussen scholen met een verschillende etnische samenstelling. Vergelijkbaar onderzoek als deze, in andere delen van het land, zou dus moeten uitwijzen of gegevens gegeneraliseerd kunnen worden over Nederland. Onderzoek op scholen waar de meerderheid van de leerlingen tot de etnische minderheid behoort zal moeten uitwijzen of de etnische samenstelling van de klas samenhangt met de mate van probleemgedrag, populariteit en sociale acceptatie onder etnische minderheidsjongeren.

Verder is dit onderzoek cross-sectioneel, wat het bepalen van de richting van de verbanden niet mogelijk maakt. Dit zou met name relevant kunnen zijn voor de relatie tussen populariteit en antisociaal gedrag. Longitudinaal vervolgonderzoek is nodig om te bestuderen of populariteit daadwerkelijk een voorspeller is van antisociaal gedrag. Tot op heden is de richting van het verband tussen populariteit en antisociaal gedrag namelijk nog onduidelijk (Cillessen, & Mayeux, 2004). Tot

PEERRELATIES EN ETNISCHE VERSCHILLEN IN PROBLEEMGEDRAG

slot is er in dit onderzoek geen gebruik gemaakt van een multilevel analyse, hoewel er wel sprake is van geneste data.

De resultaten van dit onderzoek leveren implicaties op voor de mate van probleemgedrag en de sociale status van jongeren afkomstig uit een etnische minderheid, in klassen waarin de grote meerderheid blank is. Etnische minderheidsjongeren vertonen namelijk wellicht niet meer probleemgedrag in de klas dan jongeren behorend tot de etnische meerderheid en worden mogelijk ook niet gezien als een *out-group*. Deze bevinding levert een belangrijke bijdrage aan Nederlands onderzoek naar probleemgedrag en sociale status van etnische minderheidsjongeren en suggereert dat de relatie tussen etnische minderheidsstatus en peerrelaties niet hetzelfde is voor jongeren in Nederland als voor jongeren in de Verenigde Staten.

Tevens impliceert dit onderzoek dat niet in alle etnische groepen de relatie tussen populariteit en antisociaal gedrag vergelijkbaar is. Dit resultaat is van essentieel belang voor de wetenschappelijke kennis over de relatie tussen populariteit en antisociaal gedrag. Naar aanleiding van de beperking over het gebruik van slechts twee etnische minderheidsgroeperingen in dit onderzoek zou vervolgonderzoek een beter onderscheid kunnen maken tussen de verschillende etnische achtergronden van jongeren, om het effect van etniciteit op de relatie tussen populariteit en antisociaal gedrag verder te kunnen specificeren. Daarnaast kan longitudinaal onderzoek naar de relatie tussen populariteit en antisociaal gedrag de richting van deze relatie bestuderen. Tot slot kan vergelijkbaar onderzoek als deze in andere delen van Nederland en op scholen waar de meerderheid van de leerlingen tot de etnische minderheid behoort onderzoeken of de resultaten uit dit onderzoek gegeneraliseerd kunnen worden naar heel Nederland en of er een relatie is tussen de etnische klassensamenstelling en de mate van populariteit, sociale acceptatie, externaliserend en internaliserend probleemgedrag.

PEERRELATIES EN ETNISCHE VERSCHILLEN IN PROBLEEMGEDRAG

Literatuurlijst

- Abrams, D., Rutland, A., Cameron, L., & Marques, J. M. (2003). The development of subjective group dynamics: When in-group bias gets specific. *British Journal of Developmental Psychology*, *21*, 155-176. doi:10.1348/026151003765264020
- Bellmore, A., Nishina, A., & Graham, S. (2011). Peer popularity in the context of ethnicity. In A. Cillessen, D. Schwartz, & L. Mayeux (Eds.), *Popularity in the Peer System* (pp. 193-215). London: The Guilfordd Publications.
- Bellmore, A. D., Nishina, A., Witkow, M. R., Graham, S., & Juvonen, J. (2007). The influence of classroom ethnic composition on same- and other-ethnicity peer nominations in middle school. *Social Development*, *16*, 720-740. doi:10.1111/j.1467-9507.2007.00404.x
- Van den Broek, A., Kleijnen, E., & Bot, S. (2012). Kwetsbare gezinnen in Nederland. In raad voor maatschappelijke ontwikkeling, ontzorgen en normaliseren: Naar een sterke eerstelijns jeugd- en gezinszorg. Den Haag: Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling
- Bukowski, W. M., Sippola, L. K., & Newcomb, A. F. (2000). Variations in patterns of attraction to same- and other-sex peers during early adolescence. *Developmental Psychology*, *36*, 147-154. doi:10.1037//0012-1649.36.2.147
- Centraal Bureau voor de Statistiek. (2000). Standaarddefinitie allochtonen, november/december. Verkregen van: www.cbs.nl/NR/rdonlyres/26785779-AAFE.../0/index1119.pdf
- Centraal Bureau voor de Statistiek. (2012). Landelijke jeugdmonitor, jaarrapport 2012. Verkregen van: <http://jeugdmonitor.cbs.nl/NR/rdonlyres/4427BFF3-07A0-40F0-92F6-EE0C969812E9/0/2012g93pub.pdf>
- Centraal Bureau voor de Statistiek. (2013). Bevolking: Generatie, geslacht, leeftijd en herkomstgroepering, 1 januari. Verkregen van: <http://statline.cbs.nl/StatWeb/publication/?VW=T&DM=SLNL&PA=37325&D1=0&D2=a&D3=0&D4=0&D5=2-4,11,38,46,95-96,137,152,178,182,199,220,237&D6=0,4,8,12,16-17&HD=130613-1224&HDR=T,G2,G3,G5&STB=G1,G4>
- Cillessen, A. H. N. (2011). Sociometric methods. In K. Rubin, W. Bukowski, & B. Laursen, *Handbook of Peer Interactions, Relationships, and Groups* (pp. 82-100). London: The Guilfordd Publications.
- Cillessen, A. H. N., & Mayeux L. (2004). From censure to reinforcement: Developmental changes in the association between aggression and social status. *Child Development*, *75*, 147-163. doi:10.1111/j.1467-8624.2004.00660.x
- Cohen, J. (1988). *Statistical power analysis for the behavioral sciences*. Hillsdale, New Jersey: Erlbaum.

PEERRELATIES EN ETNISCHE VERSCHILLEN IN PROBLEEMGEDRAG

- Farmer, T. W., Estell, D. B., Bishop, J. L., O'Neal, K. K., & Cairns, B. D. (2003). Rejected bullies or popular leaders? The social relations of aggressive subtypes of rural African American early adolescents. *Developmental Psychology, 39*, 992-1004. doi:10.1037/0012-1649.39.6.992
- Field, A. (2013). *Discovering Statistics Using IBM SPSS Statistics*. London: Sage.
- Fredrickson, G. M. (2009). *Racism: A short history*. Princeton: Princeton University Press
- Fulgini, A. J., Eccles, J. S., Barber, B. L., & Clements, P. (2001). Early adolescent peer orientation and adjustment during high school. *Developmental Psychology, 37*, 28-36. doi:10.1037//0012-1649.37.1.28
- Harrison, A. O., Wilson, M. N., Pine, C. J., Chan, S. Q., & Buriel, L. (1990). Family ecologies of ethnic minority children. *Child Development, 61*, 347-362. doi:10.1111/j.1467-8624.1990.tb02782.x
- Hofstede, G. (2002). Culturele diversiteit. Verkregen van: http://wodc.nl/images/jv0205-volledigetekst_tcm44-57424.PDF#page=10
- Jackson, M. F., Barth, J. M., Powell, N., & Lochman, J. E. (2006). Classroom contextual effects of race on children's peer nominations. *Child Development, 77*, 1325-1337. doi:10.1111/j.1467-8624.2006.00937.x
- Jennissen, R. P. W. (2009). Criminaliteit, leeftijd en etniciteit: Over de afwijkende leeftijdspecifieke criminaliteitscijfers van in Nederland verblijvende Antillianen en Marokkanen. Verkregen van: <http://wodc.nl/onderzoeksdatabase/de-afwijkende-leeftijdsspecifieke-criminaliteitscijfers-onder-marokkanen-en-antillianen.aspx>
- LaFontana, K. A., & Cillessen, A. H. N. (1998). The nature of children's stereotypes of popularity. *Social Development, 7*, 301-320. doi:10.1111/1467-9507.00069
- LaFontana, K. A., & Cillessen, A. H. N. (2002). Children's perceptions of popular and unpopular peers: A multimethod study. *Developmental Psychology, 38*, 635-647. doi:10.1037//0012-1649.38.5.635
- Larson, R., & Richards, M. H. (1991). Daily companionship in late childhood and early adolescence: Changing developmental contexts. *Child Development, 62*, 284-300. doi:10.1111/j.1467-8624.1991.tb01531.x
- Lautenbach, H., & Otten, F. (2007). Inkomen allochtonen blijft achter door lagere opleiding. Verkregen van: <http://www.cbs.nl/NR/rdonlyres/3445992D-18FD-4739-B8A5-88F459E25F78/0/2007k2v4p7art.pdf>
- Marcoen, A., Goosens, L., & Caes, P. (1987). Loneliness in pre-through late adolescence: Exploring the contributions of a multidimensional approach. *Journal of Youth and Adolescence, 16*, 561-577. doi:10.1007/BF02138821
- McElhaney, K. B., Antonishak, J., & Allen, J. P. (2008). "They like me, they like me not": Popularity and adolescents' perception of acceptance predicting social functioning over time. *Child Development, 79*, 720-731. doi:10.1111/j.1467-8624.2208.0115.x

PEERRELATIES EN ETNISCHE VERSCHILLEN IN PROBLEEMGEDRAG

- Meisinger, E., Blake, J., Lease, A., Palardy, G., & Olejnik, S. (2007). Variant and invariant predictors of perceived popularity across majority-Black and majority-White classrooms. *Journal of School Psychology, 45*, 21-44. doi:10.1016/j.jsp.2006.09.005
- Moffitt, T. E. (1993). Adolescence-limited and life-course-persistent antisocial behavior: A developmental taxonomy. *Psychological Review, 100*, 674-701. doi:10.1037/0033-295X.100.4.674
- Murad, S. D., Joung, I. M. A., van Lenthe, F. J., Bengi-Arslan, L., & Crijnen, A. A. M. (2003). Predictors of self-reported problem behaviors in Turkish immigrant and Dutch adolescents in the Netherlands. *Journal of Child Psychology and Psychiatry and Allied Disciplines, 44*, 412-423. doi:10.1111/1469-7610.00131
- Parker, J. G., & Asher, S. R. (1987). Peer relations and later personal adjustment – are low accepted children at risk. *Psychological Bulletin, 102*, 357-389. doi:10.1037//0033-2909.102.3.357
- Prinstein, M. J., & Cillessen, A. H. N. (2001). Forms and functions of adolescent peer aggression associated with high levels of peer status. *Journal of Developmental Psychology, 49*, 310-342. doi:10.1353/mpq.2003.0015
- Renshaw, P. D., & Brown, P. J. (1993). Loneliness in middle childhood – Concurrent and longitudinale predictors. *Child Development, 64*, 1271-1284. doi:10.1111/j.1467-8624.1993.tb04200.x
- Rock, P. F., Cole, D. J., Houshyar, S., Lythcott, M., & Prinstein, M. J. (2011). Peer status in an ethnic context: Associations with African American adolescents' ethnic identity. *Journal of Applied Developmental Psychology, 32*, 163-169. doi:10.1016/j.appdev.2011.03.002
- Rubin, K. H., Bukowski, W. M., & Parker, J. G. (2006). Peer interactions, relationships, and groups. In N. Eisenberg, W. Daon, & R. Lemer (Eds.), *Handbook of Child Psychology* (pp. 571-645). New York: Wiley
- Stevens, G. W. J. M., Pels, T., Bengi-Arslan, L., Verhulst, F. C., Vollebergh, W. A. M., & Crijnen, A. A. M. (2003). Parent, teacher and self-reported problem behaviour in The Netherlands – comparing Moroccan immigrant with Dutch and with Turkish immigrant children and adolescents. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology, 38*, 576-585. doi:10.1007/s00127-0677-5
- Stevens, G. W. J. M. & Vollebergh, W. A. M. (2008). Mental health in migrant children. *Journal of Child Psychology & Psychiatry, 49*, 276-294. doi:10.1111/j.1469-610.2007.01848.x
- Tajfel, H. (1982). Social psychology of intergroup relations. *Annual Review of Psychology, 33*, 1-39. doi:10.1146/annurev.ps.33.020182.000245
- Woodhouse, S. S., Dykas, M. J., & Cassidy, J. (2012). Loneliness and peer relations in adolescence. *Social Development, 21*, 273-293. doi:10.1111/j.1467-9507.2011.00611.x